

Sygn. akt III PK 12/15

POSTANOWIENIE

Dnia 20 maja 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z powództwa D. W.
przeciwko L. Spółce Akcyjnej w G.
o ustalenie stosunku pracy,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 20 maja 2015 r.,
na skutek skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w Szczecinie
z dnia 27 czerwca 2014 r., sygn. akt VII Pa 30/13,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od powódki na rzecz strony pozwanej kwotę 120 zł
tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powódka D. W. wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 27 czerwca 2014 r.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 382 k.p.c. - przez wydanie rozstrzygnięcia wyłącznie na podstawie części materiału dowodowego zebranego w postępowaniu odwoławczym (pominięto w ocenie dopuszczony przez sąd drugiej instancji dowód z zeznań świadka K. J., którego treść świadczyła o pozorności zawieranych przez pozwanego umów z kierownikami sklepów jako rzekomymi przedsiębiorcami świadczącymi usługi na

podstawie umowy cywilnoprawnej)), pomimo tego, że znacząca część materiału dowodowego zebrana została w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji i w świetle materiału dowodowego zebranego przez Sąd pierwszej instancji ustalono, że w ocenianym stosunku prawnym łączącym strony elementy stosunku pracy zdecydowanie przeważają; niedokonanie ustaleń na podstawie materiału dowodowego zebranego przez Sąd pierwszej instancji, mimo formalnego powołania się na ten materiał dowodowy; art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. - przez pominięcie w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku wykazania, że w ocenianym stosunku prawnym łączącym strony elementy stosunku pracy i stosunku o charakterze cywilnoprawnym występują co najmniej z równym nasileniem, nieprzytoczenie, jakie cechy stosunku pracy występują w ocenianym stosunku prawnym łączącym strony, co pozwoliłoby na odniesienie się do wniosku, że cechy te występują z jednakowym nasileniem wraz z cechami stosunku o charakterze cywilnoprawnym; niewskazanie, na czym polegała błędna ocena materiału dowodowego dokonana przez Sąd pierwszej instancji, co w konsekwencji nie pozwala na ustalenie w stopniu dającym pewność, które z ustaleń Sądu pierwszej instancji zostało zaaprobowane, a które zdezurowane wskutek oceny materiału dowodowego dokonanego przez Sąd drugiej instancji, w konsekwencji zaś nie daje podstaw do konkluzji, jakie cechy stosunku pracy występują, zdaniem Sądu drugiej instancji, w ocenianym stosunku prawnym; faktyczne uchylene się przez Sąd drugiej instancji od dokonania oceny materiału dowodowego zebranego przez Sąd pierwszej instancji, w szczególności nieprzytoczenie, jakim dowodom, na których oparł się Sąd pierwszej instancji, Sąd odwoławczy dał wiarę, jakim zaś nie dał wiary i z jakich przyczyn, a także naruszenie prawa materialnego, tj. art. 22 § 1, ¹¹ i ¹² k.p. - przez błędną wykładnię skutkującą niezastosowaniem go do oceny okoliczności sprawy i niezasadne przyjęcie, że strony niniejszego procesu nie łączyła umowa o pracę, pomimo zaistnienia przesłanek istnienia stosunku pracy wymienionych w tym przepisie; art. 83 § 1 k.c. - przez błędną wykładnię skutkującą niezastosowaniem dyspozycji tego przepisu w sytuacji, gdy strony zawarły umowę o charakterze cywilnoprawnym z powódką jako rzekomym przedsiębiorcą dla pozoru, w celu ukrycia faktycznie zawartego stosunku pracy; skoro zatem zawarcie umowy dla pozoru wymaga co do zasady współdziałania obu stron, to naturalna

jest sytuacja, że w określonym przedziale czasowym od zawarcia tej umowy faktyczny pracownik (a pozorny przedsiębiorca) będzie - w ramach swojskiej rozumianej lojalności stron zawartej umowy do czasu zerwania tej lojalności - dla zachowania powstałych pozorów realizować tego rodzaju czynności, które w warstwie zewnętrznej będą typowe dla strony pozornej umowy, które należy odróżnić od cech danego stosunku prawnego, a nadto wskutek pominięcia przy ocenie zebranego materiału dowodowego okoliczności świadczących o tym, że w cechach nawiązanego stosunku prawnego brak jest cech właściwych do umowy zawartej pomiędzy przedsiębiorcami, co świadczy o pozorności tej umowy.

Skarżąca wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych, które sformułowała w postaci trzech pytań: „Czy jest możliwe istnienie stosunku pracy pomiędzy podmiotami, które ukształtowały swój stosunek prawny przewidujący świadczenie pracy jako umowę zawartą pomiędzy przedsiębiorcami w sytuacji, gdy podmiot faktycznie świadczący pracę jako pozorny przedsiębiorca zawiera umowy o pracę z innymi osobami, które również faktycznie świadczą pracę na rzecz drugiej strony tak ukształtowanego stosunku prawnego formalnie świadcząc ją na rzecz pozornego przedsiębiorcy będącego faktycznym pracownikiem ?”; „Czy w razie zawarcia pozornej umowy mającej na celu ukrycie faktu nawiązania stosunku pracy, zachowanie faktycznego pracownika pozorujące istnienie innego - cywilnoprawnego stosunku prawnego zawartego formalnie pomiędzy stronami należy zawsze oceniać jako cechy danego stosunku prawnego zestawiane z cechami stosunku pracy dla rozstrzygnięcia, z jakim naprawdę stosunkiem prawnym mamy do czynienia, czy też zachowania takie, których celem i podstawowym motywem jest wyłącznie zachowanie tych pozorów w ramach swoistej solidarności stron pozornej umowy - nie należy w ogóle uwzględniać przy dokonywaniu takiej oceny?” oraz „Czy w sytuacji podniesienia przez powoda w sprawie o ustalenie istnienia stosunku pracy twierdzenia, że strony faktycznej umowy o pracę zawarły dla pozoru w celu ukrycia nawiązanego stosunku pracy określonego rodzaju umowę cywilnoprawną, to czy w takiej sytuacji metodologia ustalania, z jakim stosunkiem prawnym mamy do czynienia nie powinna ograniczać się do zestawiania wyłącznie pozytywnych cech danego stosunku prawnego i

porównania, które cechy - stosunku pracy czy stosunku cywilnoprawnego - przeważają, ale także do badania, czy w ramach ukształtowanego stosunku prawnego występują wszystkie cechy stosunku prawnego wskazanego jako pozorny i wnioskowania o faktycznym zawarciu umowy o pracę także na tej podstawie, że nie występują w sprawie takie cechy stosunku prawnego wskazanego przez powoda jako pozorny, które winny wystąpić, gdyby zawarta oficjalnie umowa nie miała cech pozorności?”

W odpowiedzi na skargę kasacyjną strona pozwana L. Spółka Akcyjna w G. wniosła o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie i w każdym przypadku zasądzenie od powódki na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wstępnie trzeba przypomnieć, że ograniczenia dopuszczalności wnoszenia skargi kasacyjnej wynikają z konstytucyjnej roli Sądu Najwyższego w systemie organów wymiaru sprawiedliwości. Zgodnie bowiem z art. 1 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.) rolą tego Sądu w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości pozostaje zapewnienie w ramach nadzoru zgodności z prawem oraz jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych przez rozpoznawanie kasacji oraz innych środków odwoławczych, podejmowanie uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne i rozstrzyganie innych spraw określonych w ustawach. Skarga kasacyjna nie jest więc (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia, gdy się weźmie nadto pod uwagę, że Konstytucja w art. 177 ust. 1 gwarantuje jedynie dwuinstancyjne postępowanie. Ewentualna możliwość dalszego postępowania, w tym postępowania przed Sądem Najwyższym, stanowi uprawnienie dodatkowe,

które może zostać obwarowane szczególnymi przesłankami, w tym określonymi w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Odnosząc się do przesłanki określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., należy zauważyć, że zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego oraz doktryny istotność zagadnienia prawnego konkretyzuje się w tym, że w danej sprawie występuje zagadnienie prawne mające znaczenie dla rozwoju prawa lub znaczenie precedensowe dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Przesłankę występowania w sprawie istotnego zagadnienia prawnego należy w tym kontekście rozumieć zatem jako konieczność uzasadnienia, dlaczego rozpoznanie skargi kasacyjnej będzie służyło rozwojowi prawa. Podkreślić przy tym należy, że przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej nie może być powoływaniem okoliczności istotnych tylko w ocenie samej strony, ale muszą one ściśle nawiązywać do przesłanek określonych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sformułowanie istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. powinno zatem przybrać postać porównywalną z formułowaniem zagadnienia prawnego budzącego poważne wątpliwości, o którym stanowi na przykład art. 390 § 1 k.p.c. Chodzi więc o przedstawienie wyraźnych wątpliwości co do określonego przepisu (normy) lub zespołu przepisów (norm), albo szerzej i bardziej ogólnie - wątpliwości co do pewnego uregulowania prawnego (instytucji prawnej). Z przedstawionego przez wnoszącego skargę istotnego zagadnienia prawnego musi jednak wynikać, jaki jest konkretny problem prawny, na czym polegają istotne wątpliwości (na przykład interpretacyjne). Sformułowane zagadnienie winno

odwoływać się w sposób generalny i abstrakcyjny do treści przepisu, który nie podlega jednoznacznej wykładni, a którego wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy przyczyni się do rozwoju jurysprudencji i prawa pozytywnego. Rolą Sądu Najwyższego, jako najwyższego organu sądowego w Rzeczypospolitej Polskiej, nie jest bowiem działanie w interesie indywidualnym, lecz powszechnym, poprzez ochronę obowiązującego porządku prawnego przed dowolnością orzekania i ujednolicanie praktyki stosowania prawa pozytywnego (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 4 lutego 2000 r., sygn. akt II CZ 178/99, OSNC 2000 nr 7-8, poz. 147, z dnia 16 kwietnia 2008 r., I CZ 11/08, LEX nr 393883). Wymagań tych skarżąca nie spełniła.

Mając na uwadze zarówno treść podniesionych przez skarżącą zagadnień, jak i ich uzasadnienie, nie mogą one być uznane za istotne zagadnienia prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Przede wszystkim brak jest bowiem wymaganego abstrakcyjnego odwołania do treści przepisu(ów), który(e), zdaniem skarżącej, nie podlega jednoznacznej wykładni. W istocie skarżąca pyta o ocenę prawną przedstawionych w pytaniach okoliczności faktycznych, zasadzających się na niewynikającym z podstawy faktycznej wyroku założeniu o zawarciu między stronami umowy o świadczenie usług dla pozoru w celu ukrycia nawiązanego stosunku pracy. Tymczasem przez istotne zagadnienie prawne należy rozumieć problem o charakterze prawnym, powstały na tle konkretnego przepisu prawa, mający charakter rzeczywisty w tym znaczeniu, że jego rozwiązanie stwarza realne i poważne trudności. Problem ten musi mieć jednocześnie charakter uniwersalny, przez co należy rozumieć, że jego rozwiązanie powinno służyć rozstrzygnięciu innych podobnych spraw. Jednocześnie, chodzi o problem, którego wyjaśnienie byłoby konieczne dla rozstrzygnięcia danej sprawy, a więc pozostający w związku z podstawami skargi oraz z wiążącym Sąd Najwyższy, a ustalonym przez sąd drugiej instancji, stanem faktycznym sprawy (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), i także w związku z podstawą prawną stanowiącą podstawę wydania zaskarżonego wyroku. Musi więc ono pozostawać w związku ze sprawą (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13, LEX nr 1375467; z dnia 26 stycznia 2012 r., I PK 124/11, LEX nr 1215465; z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr

1214575; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 293/11, LEX nr 1214577; z dnia 24 lutego 2005 r., III PK 6/05, LEX nr 513003).

Jeśli zaś chodzi o kwestię zasad kwalifikacji umowy zawartej między stronami stosunku prawnego jako umowy o pracę, to w tym zakresie istnieje bogate orzecznictwo Sądu Najwyższego. Przyjmuje się w nim, że decydujące znaczenie mają przepisy art. 22 § 1¹ i 1² k.p. Jeśli sposób wykonywania pracy opowiada cechom charakterystycznym wykonywania zatrudnienia na podstawie umowy o pracę (art. 22 § 1 k.p.), powyższe przepisy nakazują kwalifikować go jako stosunek pracy, bez względu na jego nazwę czy też wolę stron. Jeżeli dany stosunek prawny wykazuje różne cechy, charakterystyczne zarówno dla wykonywania zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, jak i umów cywilnoprawnych, dla oceny rodzaju stosunku prawnego decydujące jest ustalenie, które z tych cech mają charakter przeważający (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 20 marca 1965 r., III PU 28/64, OSNC 1965 nr 9, poz. 157 z glosami T. Gleixnera w OSP 1965 nr 12, poz. 253 i S. Wójcika w OSP 1966 nr 4, poz. 86; 18 czerwca 1998 r., I PKN 191/98, OSNAPiUS 1999 nr 14, poz. 449; 14 września 1998 r., I PKN 334/98, OSNAPiUS 1999 nr 20, poz. 646; 28 października 1998 r., I PKN 416/98, OSNAPiUS 1999 nr 24, poz. 775; 7 marca 2006 r., I PK 146/05, OSNP 2007 nr 5-6, poz. 67; z 5 maja 2010 r., I PK 8/10, LEX nr 602668; z 10 lutego 2010 r., II PK 157/09, OSNP 2011 nr 13-14, poz. 179; z 14 grudnia 2009 r., I PK 108/09, LEX nr 564760; z 2 grudnia 2009 r., I PK 123/09, OSNP 2011 nr 11-12, poz. 152; z 7 października 2007 r., III PK 38/07, LEX nr 560867; z 3 czerwca 2008 r., I PK 311/07, OSNP 2009 nr 19-20, poz. 25). Oceny, czy cechy charakterystyczne dla stosunku pracy mają charakter przeważający należy dokonywać na podstawie wszelkich okoliczności sprawy (por. wyroki z dnia 25 listopada 2004 r., I PK 42/04, OSNP 2005 nr 14, poz. 209 i z dnia 7 października 2009 r., III PK 39/09, LEX nr 578140 i orzeczenia w nich powołane).

Nie można uznać, że w sprawie występuje zagadnienie prawne lub zachodzi potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii prawnej prezentowanej przez skarżącego i wyraził swój pogląd w licznych wcześniejszych orzeczeniach co do interpretacji wskazywanych w podstawach kasacyjnych przepisów, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 grudnia 2008 r.,

II PK 220/08, LEX nr 523522 oraz z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka z 2003 r. nr 13, poz. 5).

Skarżąca nie zdołała zatem wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania jej skargi przez Sąd Najwyższy, wobec czego z mocy art. 398⁹ k.p.c. należało postanowić jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnięto po myśli art. 98 k.p.c. w związku z § 11 ust. 1 pkt 1 w związku z § 5 w związku z § 12 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 490.).